

Prosilka, nevladna organizacija, ki deluje na področju človekovih pravic na Madžarskem, je na podlagi izsledkov lastnih raziskav v zvezi s pravico do obrambe za osebe v kazenskem postopku, ki so upravičene do pravnega zastopanja po uradni dolžnosti (obvezna obramba), ugotovila, da je sistem dodeljevanja zagovornikov po uradni dolžnosti na Madžarskem netransparenten, saj so imeli policisti možnost, da po prostem izboru določijo zagovornika osebam v kazenskem postopku. Raziskava je tudi pokazala, da so določene policijske postaje sodelovale le z določenimi odvetniškimi družbami, celo do te mere, da so posamezni zagovorniki »živel od opravljenih zagovorov po uradni dolžnosti«. Za pripravo predlogov reforme sistema dodeljevanja zagovornikov po uradni dolžnosti, je prosilka na podlagi madžarskega zakona za dostop do informacij, od več policijskih postaj iz sedmih madžarskih pokrajin, zahtevala seznam vseh zagovornikov po uradni dolžnosti in število dodelitev zastopanj posameznemu zagovorniku. Informacije je posredovalo 17 policijskih postaj, nadaljnjih 5 je informacije posredovalo po vložitvi pravnih sredstev, prosilka pa je bila neuspešna pri pridobitvi informacij od dveh policijskih postaj. Prosilka je nato vložila tožbo pred Evropsko sodišče za človekove pravice (Sodišče) zaradi kršitve 10. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah (Konvencija).

Sodišče je pri odločanju o pravici dostopa do informacij javnega značaja izhajalo iz 10. člena Konvencije, ki v svojem besedilu sicer ne vsebuje pravice dostopa do informacij, s katerimi razpolagajo javni subjekti. Kljub temu je Sodišče upoštevalo, da na ravni Sveta Evrope med državami članicami obstaja visoka raven konsenza glede nacionalnih ureditev dostopa do informacij javnega značaja, ki so namenjene zagotavljanju možnosti javnosti, da oblikuje mnenje glede vseh zadev, ki so v interesu javnosti, zlasti ko gre za ravnanje oblasti v demokratični družbi. Sodišče je prepoznalo visoko raven konsenza tudi glede ureditve dostopa do informacij javnega značaja na mednarodnem nivoju. Pravico dostopa do informacij izrecno ureja 19. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah iz leta 1966, njen obstoj pa je večkrat potrdil tudi Odbor za človekove pravice Združenih narodov. Pravica dostopa do informacij javnega značaja izhaja tudi iz 42. člena Listine Evropske unije o temeljnih pravicah. Glede na opisane okoliščine in naravo Konvencije, ki v prvi vrsti predstavlja mehanizem varstva človekovih pravic, je Sodišče pravico dostopa do informacij javnega značaja prepoznalo kot del pravice do svobode govora iz 10. člena konvencije. Na podlagi Konvencije se torej lahko varujejo primeri, ko bi z onemogočanjem dostopa do informacij neupravičeno poseglo v svobodo govora prosilca. Presoja, kdaj gre za neupravičen poseg v svobodo govora, se opravi v vsakem konkretnem primeru na podlagi naslednjih kriterijev: (i) namena zaradi katerega prosilec zahteva dostop; (ii) narave zahtevane informacije; (iii) vloge prosilca; in (iv) razpoložljivost informacije (informacija je pripravljena in na voljo). V navedenih okvirih je torej pravica dostopa do informacij javnega značaja varovana tudi s Konvencijo.

V konkretnem primeru je Sodišče ugotovilo, da je prosilka zahtevala informacije v zadevi, ki je v javnem interesu (pravičnost sistema za dodeljevanje pravih zagovornikov v primerih obvezne obrambe), pridobitev informacije pa je potrebna za uresničevanje prosilnine svobode govora (oblikovanje predlogov sprememb sistema za dodeljevanje pravnih zagovornikov v primerih obvezne obrambe). Sama narava informacije, ki se je nanašala na sistem dodeljevanja pravnih zastopnikov po uradni dolžnosti, je bila po mnenju Sodišča izrazito v javnem interesu. Tudi narava prosilke (nevladna organizacija, ki deluje na področju človekovih pravic) je bila po mnenju Sodišča v skladu s postavljenimi kriteriji. Zahtevana informacija je bila pripravljena in na voljo. V konkretnem primeru je sodišče presodilo, da zavrnitev dostopa v konkretnem primeru predstavlja poseg v svobodo govora prosilke. Nadalje je Sodišče še ugotovilo, da zahtevane informacije ne vsebujejo zaupnih informacij med strankami in zagovorniki glede konkretnega pravnega zastopanja, prav tako pa razkritje imen zagovornikov ne bi nesorazmerno poseglo v pravico posameznih zagovornikov do njihovega zasebnega in družinskega življenja po 8. členu Konvencije. Sodišče je navedlo, da je namen pridobitve zahtevanih informacij neposredno povezan s področjem poštenega sojenja, kar predstavlja eno temeljnih pravic, ki jih ščiti Konvencija. Vsakršne kritike in predlogi izboljšav, ki so tako neposredno povezani s pravicami poštenega sojenja pa je treba prepoznati kot zadeve v javnem interesu. Iz navedenih razlogov je Sodišče sklenilo, da je bila prosilkina pravica do svobode govora kršena.